

Právní odpovědnost za pastevecké psy

Milan Damohorský¹

Ve svém stručném článku² bych se rád zabýval třemi úseky právní odpovědnosti, a to trestní, přestupkové a občanskoprávní, pokud jde

o možnou odpovědnost vlastníka pasteveckého psa, sloužícího k ochraně stád, zejména před vlkem obecným.

Ochrana stáda pomocí pasteveckého psa. Foto Dana Bartošová

Zaměřuji se na problematiku návratu vlka do Čech, a nikoliv na Moravu, kde prakticky již vlk žije. Tam dle sdělení mnohých zoologů a ochránců přírody problémy nenastávají, či alespoň nenastávají v takové míře. Místní obyvatelstvo je, též díky blízkosti Slovenska a Polska s většími a stálejšími populacemi vlků, schopné s vlky koexistovat.

¹**Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc., je proděkanem PF UK a vedoucím katedry práva životního prostředí. Zabývá se nejen otázkami práva životního prostředí, ale i práva stavebního, horního, energetického, zemědělského a pozemkového.**

²**Tento článek vznikl v rámci autorova výzkumu realizovaného v rámci Progres Q 16 na katedře práva životního prostředí PF UK a využívá jeho právní studii pro Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR.**

me nazírat jednak z pohledu práva trestního, jednak z pohledu práva správního (přestupkového).

Pokud jde o trestné činy úmyslné (usmrcení či zranění člověka, jiného psa, nebo dokonce vlka), pro vznik odpovědnosti by se muselo jednoznačně prokázat, že pastevečtí psi byli svým vlastníkem (chovatelem, pastevcem) připravováni a cvičeni na takové jednání. To si však lze v praxi jen stěží představit, takže tato odpovědnost v podstatě nepadá do úvahy.

Složitější a komplikovanější je odpovědnost u trestných činů (případně i přestupků) pouze nedbalostních, protože zde pro vznik odpovědnosti je třeba prokázat, že povinný subjekt nevěděl – a ani vědět neměl a nemohl – že k následku (tj. k porušení či ohrožení zájmu chráněného zákonem) může dojít. Podle mého názoru je nedbalost též v podstatě vyloučená, protože vlastník na nic bez přiměřených důvodů nespolehal (jeho důvody byly přiměřené, protože učinil opatření), a že by o potenciálním nebezpečí nevěděl, také říci nelze. Podstatným argumentem je, že si vlastník nejen může, ale dokonce naopak musí chránit svůj majetek (tj. hospodářská zvířata na pastvině) přiměřeným způsobem a že případné škody mu dle zákona č. 115/2000 Sb. stát nekompenzuje, pokud neprokáže, že učinil všechna potřebná preventivní opatření. Těmi je či může být i využití pasteveckých psů, kteří často suplují i přítomnost pastevce na pastvině.

Ideálním způsobem řešení by samozřejmě bylo zahánění ovcí a dalších chovaných zvířat na noc do stáje či uzavřeného přístřešku, jak se to mnohde děje (například na Slovensku či v Rumunsku).

Pokud jde o další trestné činy – proti životnímu prostředí, pak lze uvažovat o skutkových podstatách neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími rostlinami a živočichy (§ 299) a neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a rostlinami z nedbalosti (§ 300). Pravděpodobně by se skutkově jednalo o případy, kdy by pastevce ký pes usmrtil chráněného volně žijícího vlka či jiný exemplář zvláště chráněného živočicha. Využití těchto skutkových podstat je však vysoce nepravděpodobné, protože trestní zákoník vyžaduje zavinění ve formě úmyslu nebo hrubé nedbalosti, které zde ve vztahu k následku usmrcení vlka psem nespíš dovedit nebude možné.

Pokud jde o odpovědnost za přestupky, lze obecně konstatovat, že pro exkulpaci či liberaci z jakékoliv deliktní odpovědnosti bude podstatné, zda pastevce prokáže, že psi byli správně cvičeni (socializováni), nebyli příliš mladí či staří, byli řádně krmeni a napájeni atd. Dále že pastvina byla řádně označena, ideálně ohrazena (případně dokonce i elektrickým ohradníkem), a hlavně že na významném počtu přístupových cest a míst byly varovné a poučné tabule. Ty by měly být nejen v českém a anglickém jazyce, ale na hraničních pomězech případně i německy či polsky. Velmi účinné jsou také piktogramy či vyobrazení hlavy pasteveckého psa s výzvou – POZOR! Dále by bylo vhodné informovat o pastvě a rozmístění pasteveckých psů způsobem v místě obvyklým ostatní vlastníky pozemků a chovatele, dále myslivce a obce (všeobecně veškeré obyvatelstvo). To je možné přes webové stránky obcí, systémem SMS či v místním a regionálním tisku.

Pokud není pastevce u stáda fyzicky přítomen a ponechává je „dozoru“ jen pastevce ký psům, pak by alespoň mělo být jasné vizuálně (elektrickým ohradníkem, oplocením, páskou) vymezeno, odkud až kam je chráněný a pro vlky, ale i jiné psy a lidi (turisty), zapovězený a chráněný prostor, a kde je tedy teritorium působení pasteveckých psů. Takové vizuální vymezení je jak pro lidi, tak i pro zvířata vždy velmi významným prvkem a hraje důležitou roli.

Odpovědnost za přestupky fyzických osob je shodně jako odpovědnost za trestné činy

založena na principu odpovědnosti za zavinění. O přestupkové odpovědnosti vlastníka tak platí, co bylo popsáno výše u odpovědnosti trestní. Přestupkový zákon v § 15 stanovuje, že k odpovědnosti fyzické osoby za přestupek se vyžaduje zavinění. Postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.

Zřejmě nejčastější však bude situace, kdy vlastník ovcí bude podnikající fyzickou osobou. Jeho odpovědnost za přestupek pak bude objektivní, tedy nebude založená na zavinění. Navíc bude odpovědný i za ohrožující či poškozující jednání, kterých se dopustí jeho případní zaměstnanci. V tomto případě je otázka exkulpace podle mého názoru poměrně jasně řešena již samotným zákonem o odpovědnosti za přestupky, který stanovuje, že osoba není odpovědná, jestliže vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila.

Jakákoliv odpovědnost nenastává, pokud jsou učiněná potřebná opatření a vynaloženo nezbytné úsilí. Jaká je tedy minimální potřebná míra tohoto úsilí?! Domnívám se, že základními podmínkami a orientačními body v tomto směru by měly být výběr vhodného plemene psa a přiměřeného počtu užívaných psů, socializace těchto psů a též dostatečné označení tabulemi, jakož i další vizuální vymezení pastviny.

Soukromoprávní odpovědnost (odpovědnost za škodu)

Pokud jde o soukromoprávní odpovědnost, pak je třeba připomenout, že „starý občanský zákoník“ považoval zvíře za věc, i když věc svého druhu, a neměl žádná speciální ustanovení o odpovědnosti za škody způsobenými zvířaty. Nový občanský zákoník (účinný od 1. 1. 2014) přináší základní změnu již v nazírání na zvíře (živé), které nevnímá jako věc, ale jako jiný objekt právních vztahů (§ 494). Současně však uvádí, že jeho ustanovení o věcech se na živá zvířata přiměřeně vztahují, pokud to neodporuje povaze věci.

Pokud jde o odpovědnost soukromoprávní, tedy o škodu způsobenou zvířetem a její náhradu, pak je tato řešena obecně v § 2933 NOZ tak, že škodu je povinen nahradit vlast-

ník zvířete. V § 2934 NOZ je obsaženo speciální ustanovení o možnosti zproštění odpovědnosti vlastníka v případě, že zvíře slouží k výkonu povolání či jiné výdělečné činnosti – vlastník se zproští povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti.

Pastevecký pes je nepochybně zvířetem, které slouží vlastníku k výkonu povolání či výdělečné činnosti, případně minimálně k obživě, protože se pastevce živí masem a mlékem ovcí, má přínos z vlny nebo jen z pastvy ovcí atd. Je tedy zjevné, že v případech speciální právní úpravy odpovědnosti za škody způsobené zvířaty (§ 2934 NOZ) v podstatě nemůže docházet k ručení za škody na jiných psech či na lidech (jejich životech, zdraví či majetku), pokud vlastník zajistí a prokáže, že vynaložil veškeré úsilí (s přiměřenou a obvyklou pečlivostí), aby těmto škodám zabránil. Půjde zejména o názorné a srozumitelné označení pastviny tabulemi s varováním, o řádnou socializaci, výcvik a péči o pastevecké psy, o jejich potřebné a stádu přiměřené množství na pastvině atd.

Na závěr

Lze tedy shrnout, že pokud se vlastník (pastevce) o své stádo a pastevecké psy řádně stará, psy má správně vycvičené a socializované, pastvinu má přiměřeně a dostatečně srozumitelně (zejména tabulemi) označenou, veřejnost předem informuje, pak prakticky nemůže dojít ke vzniku jeho právní odpovědnosti (trestní, přestupkové ani občanskoprávní), pokud jde o střety pasteveckých psů s vlkem, ani pokud jde o ztráty na životě, zdraví či majetku jiných osob či na zvířatech (nejčastěji jiní psi).

Možné excesy z výše uvedeného a vznik právní odpovědnosti samozřejmě nikdy nelze stoprocentně vyloučit, protože vlastník (pastevce) může něco opomenout či zanedbat, popřípadě může i nesprávně předvídat. Míra rizika vzniku právní odpovědnosti plynoucí z využívání pasteveckých psů je tedy opravdu méně než minimální.

Seznam použité literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz